

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

11 päivänä toukokuuta 2023*

Ennakkoratkaisupyyntö – Lentoliikenne – Asetus (EY) N:o 261/2004 – Matkustajille lentojen peruuttamisen johdosta annettava korvaus – 5 artiklan 3 kohta – Korvausvelvollisuudesta vapautuminen – Poikkeuksellisten olosuhteiden käsite – Lennon suorittamiseen välttämättömän miehistön jäsenen odottamaton poissaolo sairauden tai kuoleman vuoksi

Yhdistetyissä asioissa C-156/22–C-158/22,

joissa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvista kolmesta ennakkoratkaisupyyntöstä, jotka Landgericht Stuttgart (Stuttgartin alueellinen alioikeus, Saksa) on esittänyt 3.2.2022 tekemillään päätöksillä, jotka ovat saapuneet unionin tuomioistuimeen 17.2.2022, saadakseen ennakkoratkaisun asioissa

TAP Portugal

vastaan

flightright GmbH (C-156/22) ja

Myflyright GmbH (C-157/22 ja C-158/22),

UNIONIN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja K. Jürimäe sekä tuomarit M. Safjan (esittelevä tuomari), N. Piçarra, N. Jääskinen ja M. Gavalec,

julkisasiamies: L. Medina,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- TAP Portugal, edustajinaan K. Brecke, B. Liebert ja U. Stepler, Rechtsanwälte,
- flightright GmbH, edustajinaan M. Michel ja R. Weist, Rechtsanwälte,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

- Puolan hallitus, asiamiehenään B. Majczyna,
- Portugalin hallitus, asiamiehinään P. Barros da Costa, C. Chambel Alves, L. Guerreiro ja P. Pisco Santos,
- Euroopan komissio, asiamiehinään G. Braun, G. Wilms ja N. Yerrell,

kuultuaan julkisasiamiehen 9.2.2023 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,
on antanut seuraavan

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyynnöt koskevat matkustajille heidän lennolle pääsynsä epäämisen sekä lentojen peruuttamisen tai pitkäaikaisen viivästymisen johdosta annettavaa korvausta ja apua koskevista yhteisistä säännöistä sekä asetuksen (ETY) N:o 295/91 kumoamisesta 11.2.2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 261/2004 (EUVL 2004, L 46, s. 1) 5 artiklan 3 kohdan tulkintaa.
- 2 Nämä pyynnot on esitetty asioissa, joissa vastakkain ovat yhtäältä TAP Portugal (jäljempänä TAP) ja toisaalta flightright GmbH (asia C-156/22) ja Myflyright GmbH (asiat C-157/22 ja C-158/22) ja jotka koskevat matkustajien oikeutta korvaukseen asetuksen N:o 261/2004 nojalla lennon peruuttamisen johdosta, jonka syynä oli lentokoneen perämiehen odottamaton kuolema vähän ennen lennon suunniteltua lähtöä.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

- 3 Asetuksen N:o 261/2004 johdanto-osan 1, 14 ja 15 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:
”(1) Lentoliikenteen alalla toteutettavalla [Euroopan] yhteisön toiminnalla olisi pyrittävä muun muassa varmistamaan matkustajien suojelun korkea taso. Lisäksi olisi otettava kaikilta osin huomioon kuluttajansuojelun yleiset vaatimukset.
– –
(14) – – lennosta vastaaville lentoliikenteen harjoittajille asetettujen velvollisuuksien [olisi] oltava rajoitettuja tai niitä ei pitäisi olla ollenkaan, jos tapaus on johtunut poikkeuksellisista olosuhteista, joita ei olisi voitu välttää, vaikka kaikki kohtuulliset toimenpiteet olisi toteutettu. Tällaisia poikkeuksellisia olosuhteita saattaa syntyä erityisesti poliittisesti epävakaisissa oloissa, sääolosuhteiden ollessa kyseisen lennon suorittamiseen sopimattomat, turvallisuusriskien ja odottamattomien lentoturvallisuuteen vaikuttavien puutteiden ilmetessä ja lennosta vastaavan lentoliikenteen harjoittajan toimintaan vaikuttavissa työtaistelutilanteissa.

(15) Poikkeuksellisten olosuhteiden olisi katsottava vallitsevan, jos ilmaliikenteen hallintaa koskevan päätöksen vaikutus tiettyyn lentokoneeseen jonakin tiettyinä päivinä aiheuttaa kyseisen lentoliikenteen harjoittajan kyseisen lentokoneen yhden tai useamman lennon pitkäaikaisen viivästymisen, lennon siirtymisen seuraavaan päivään tai sen peruutuksen, vaikka lentoliikenteen harjoittaja on ryhtynyt kaikkiin kohtuullisiin järjestelyihin välttääkseen viivästykset tai peruutukset.”

4 Kyseisen asetuksen 5 artiklassa, jonka otsikko on ”Peruuttaminen”, säädetään seuraavaa:

”1. Jos lento peruutetaan:

--

c) matkustajalla on oikeus saada lennosta vastaavalta lentoliikenteen harjoittajalta korvaus 7 artiklan mukaisesti, paitsi jos

i) matkustajalle on ilmoitettu peruutuksesta vähintään kaksi viikkoa ennen aikataulun mukaista lähtöaikaa, tai

ii) matkustajalle on ilmoitettu peruutuksesta vähintään seitsemän päivää ja enintään kaksi viikkoa ennen aikataulun mukaista lähtöaikaa ja tarjottu uudelleenreititystä, jonka mukaan hänen olisi lähdettävä korkeintaan kaksi tuntia ennen aikataulun mukaista lähtöaikaa ja hän saapuisi määräpaikkaan alle neljä tuntia aikataulun mukaista saapumisaikaa myöhemmin, tai

iii) matkustajalle on ilmoitettu peruutuksesta alle seitsemän päivää ennen aikataulun mukaista lähtöaikaa ja tarjottu uudelleenreititystä, jonka mukaan hänen olisi lähdettävä korkeintaan tuntia ennen aikataulun mukaista lähtöaikaa ja hän saapuisi määräpaikkaan alle kaksi tuntia aikataulun mukaista saapumisaikaa myöhemmin.

--

3. Lennosta vastaavan lentoliikenteen harjoittajan ei tarvitse maksaa 7 artiklan mukaista korvausta, jos se pystyy osoittamaan, että peruutus johtuu poikkeuksellisista olosuhteista, joita ei olisi voitu välttää, vaikka kaikki kohtuudella edellytettävät toimenpiteet olisi toteutettu.

--”

5 Saman asetuksen 7 artiklan, jonka otsikko on ”Oikeus korvaukseen”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Jos tähän artiklaan viitataan, matkustajan on saatava seuraavan suuruinen korvaus:

a) 250 euroa lentojen osalta, joiden pituus on enintään 1 500 kilometriä;

b) 400 euroa yhteisön sisäisten lentojen osalta, joiden pituus on yli 1 500 kilometriä, ja muiden lentojen osalta, joiden pituus on yli 1 500 mutta alle 3 500 kilometriä;

c) 600 euroa lentojen osalta, joihin ei voida soveltaa a tai b alakohtaa.

Lennon pituutta määriteltäessä on perusteena käytettävä viimeistä määräpaikkaa, johon matkustaja saapuu myöhässä aikataulun mukaisesta saapumisajasta siksi, että lennolle pääsy on eväty tai lento on peruutettu.”

Pääasiat ja ennakkoratkaisukysymys

- 6 Kolmessa yhdistetyssä asiassa on kyse yhden ja saman lennon peruuttamisesta, sillä asianomaiset matkustajat ovat luovuttaneet peruutukseen perustuvat oikeutensa yhtiöille flightright (asia C-156/22) ja Myflyright (asiat C-157/22 ja C-158/22), jotka antavat oikeudellista apua lentomatikustajille.
- 7 TAP:n piti lennosta vastaavana lentoliikenteen harjoittajana suorittaa 17.7.2019 Stuttgartista (Saksa) Lissaboniin (Portugali) lento, jonka aikataulun mukainen lähtöaika oli klo 6.05.
- 8 Samana päivänä klo 4.15 perämies, jonka olisi pitänyt suorittaa kyseinen lento, löydettiin kuolleena hotellivuoteestaan. Tästä tapahtumasta järkyttyneenä koko miehistö ilmoitti olevansa kykenemätön lentämään. Koska korvaavaa henkilöstöä ei ollut käytettävissä TAP:n kotikentän ulkopuolella, klo 6.05 lähtevä lento peruutettiin. Korvaava miehistö lähti Lissabonista klo 11.25 lennolla, joka saapui Stuttgartiin klo 15.20. Matkustajat kuljetettiin Lissaboniin korvaavalla lennolla, joka lähti klo 16.40.
- 9 TAP kieltäytyi maksamasta flightrightille ja Myflyrightille asetuksen N:o 261/2004 7 artiklan 1 kohdassa säädettyä korvausta vedoten siihen, että perämiehen odottamaton kuolema oli kyseisen asetuksen 5 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu poikkeuksellinen olosuhde.
- 10 Amtsgericht Nürtingen (Nürtingenin alioikeus, Saksa) velvoitti kyseisissä kolmessa asiassa TAP:n maksamaan tämän korvauksen sillä perusteella, että odottamattoman ja äkillisen sairauden tavoin miehistön jäsenen odottamaton ja äkillinen kuolema (jäljempänä odottamaton sairaus tai kuolema) ei ole lentoliikenteen harjoittajaan kohdistuva ulkoinen tapahtuma, koska se kuuluu lentoliikenteen harjoittajan toimintaan liittyviin riskeihin.
- 11 TAP valitti ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen Landgericht Stuttgartiin (Stuttgartin alueellinen alioikeus, Saksa). Viimeksi mainittu toteaa, että sen selvitysten mukaan osa Saksan oikeuskäytännöstä on yhdenmukaista Amtsgericht Nürtingenin ja myös Ranskan Cour de cassationin (ylin tuomioistuin) omaksuman lähestymistavan kanssa. Sitä vastoin eräs alankomaalainen tuomioistuin on äskettäin katsonut, että miehistön jäsenen odottamaton sairaus on rinnastettava ulkoiseen tapahtumaan, joka ei ole lentoliikenteen harjoittajan hallittavissa.
- 12 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että koska lentoliikenteen harjoittajan on lähtökohtaisesti taattava, että sen henkilöstö kykenee suorittamaan lennon ja on käytettävissä, sillä on näin ollen myös lähtökohtaisesti velvollisuus pitää käytettävissään valmiudessa olevaa korvaavaa henkilöstöä, mutta se toteaa kuitenkin, että kyseessä oleva ongelma on kiistanalainen sekä eurooppalaisessa oikeuskäytännössä että oikeuskirjallisuudessa.
- 13 Tässä tilanteessa Landgericht Stuttgart on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle käsiteltävänä olevissa kolmessa asiassa seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko asetuksen N:o 261/2004 5 artiklan 3 kohtaa tulkittava siten, että kyseessä on tässä säännöksessä tarkoitettu poikkeuksellinen olosuhde, kun lento, jonka on määrä lähteä lentoasemalta, joka ei ole lennosta vastaavan lentoliikenteen harjoittajan kotikenttä, peruutetaan sen vuoksi, että eräs tälle lennolle osoitetuista miehistön jäsenistä (tässä tapauksessa perämies),

joka oli läpäissyt säädetyt säännölliset lääkärintarkastukset rajoituksitta, äkillisesti ja lentoliikenteen harjoittajan kannalta odottamatta kuolee tai sairastuu niin vakavasti, ettei hän kykene suorittamaan lentoa?”

- 14 Asiat C-156/22–C-158/22 yhdistettiin 4.4.2022 tehdyllä unionin tuomioistuimen presidentin päätöksellä kirjallista ja suullista käsittelyä sekä tuomion antamista varten.

Ennakkoratkaisukysymyksen tarkastelu

- 15 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee kysymyksellään, joka on sama sen käsiteltäväksi saatetuissa kolmessa asiassa, pääasiallisesti, onko asetuksen N:o 261/2004 5 artiklan 3 kohtaa tulkittava siten, että lennon suorittamiseen välttämättömän miehistön jäsenen odottamaton poissaolo sairauden tai kuoleman vuoksi vähän ennen kyseisen lennon suunniteltua lähtöä kuuluu kyseisessä säännöksessä tarkoitetun poikkeuksellisten olosuhteiden käsitteen alaan.
- 16 Tältä osin on muistutettava, että asetuksen N:o 261/2004 5 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan matkustajilla, joiden lento peruutetaan, on oikeus saada lennosta vastaavalta lentoliikenteen harjoittajalta korvaus kyseisen asetuksen 7 artiklan 1 kohdan mukaisesti, ellei heille ole ilmoitettu peruutuksesta etukäteen kyseisen asetuksen 5 artiklan 1 kohdan c alakohdan i–iii alakohdassa säädetyissä määräajoissa.
- 17 Asetuksen N:o 261/2004 5 artiklan 3 kohdassa, luettuna asetuksen johdanto-osan 14 ja 15 perustelukappaleen valossa, kuitenkin vapautetaan lennosta vastaava lentoliikenteen harjoittaja velvollisuudesta maksaa korvaus, jos se pystyy osoittamaan, että peruutus johtuu ”poikkeuksellisista olosuhteista”, joita ei olisi voitu välttää, vaikka kaikki kohtuudella edellytettävät toimenpiteet olisi toteutettu.
- 18 Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan asetuksen N:o 261/2004 5 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu poikkeuksellisten olosuhteiden käsite koskee tapahtumia, jotka eivät luonteensa tai alkuperänsä vuoksi liity asianomaisen lentoliikenteen harjoittajan toiminnan tavanomaiseen harjoittamiseen eivätkä ole tämän tosiasiallisesti hallittavissa, ja nämä kaksi edellytystä ovat kumulatiivisia ja niiden täytyminen on arvioitava tapauskohtaisesti (tuomio 23.3.2021, Airhelp, C-28/20, EU:C:2021:226, 23 kohta ja tuomio 7.7.2022, SATA International – Azores Airlines (Polttoaineentankkausjärjestelmän häiriö), C-308/21, EU:C:2022:533, 20 kohta).
- 19 On kuitenkin todettava, että kun otetaan huomioon yhtäältä kyseisen asetuksen tavoite, joka mainitaan asetuksen johdanto-osan ensimmäisessä perustelukappaleessa ja joka on matkustajien suojelun korkean tason varmistaminen, ja toisaalta se, että mainitun asetuksen 5 artiklan 3 kohdassa poiketaan periaatteesta, jonka mukaan matkustajalla on oikeus korvaukseen lennon peruuttamisen tapauksessa, tässä säännöksessä tarkoitettua poikkeuksellisten olosuhteiden käsitettä on tulkittava suppeasti (tuomio 23.3.2021, Airhelp, C-28/20, EU:C:2021:226, 24 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).
- 20 Aluksi on määritettävä, voiko lennon suorittamiseen välttämättömän miehistön jäsenen odottamaton poissaolo sairauden tai kuoleman vuoksi vähän ennen kyseisen lennon aikataulun mukaista lähtöä olla luonteensa tai alkuperänsä vuoksi tapahtuma, joka ei liity lennosta vastaavan lentoliikenteen harjoittajan toiminnan tavanomaiseen harjoittamiseen.

- 21 Tältä osin on todettava, että lennosta vastaavan lentoliikenteen harjoittajan henkilöstöön liittyvät toimenpiteet kuuluvat kyseisen lentoliikenteen harjoittajan toiminnan tavanomaiseen harjoittamiseen. Tämä pätee lennosta vastaavan lentoliikenteen harjoittajan henkilöstön työ- ja palkkaehtoja koskeviin toimenpiteisiin (tuomio 23.3.2021, Airhelp, C-28/20, EU:C:2021:226, 29 kohta), joihin miehistösuunnitteluun ja henkilöstön työaikojen suunnitteluun liittyvät toimenpiteet kuuluvat.
- 22 Lennosta vastaavat lentoliikenteen harjoittajat voivat näin ollen joutua tavanomaisesti toimintaansa harjoittaessaan tilanteeseen, jossa lennon suorittamiseen välttämättömän henkilöstön yksi tai useampi jäsen on odottamattomasti poissa sairauden tai kuoleman vuoksi, myös vähän ennen lennon lähtöä. Näin ollen tällaisen poissaolon hallinnointi liittyy erottamattomasti miehistösuunnitteluun ja henkilöstön työaikojen suunnitteluun, joten tällainen odottamaton tapahtuma liittyy lennosta vastaavan lentoliikenteen harjoittajan toiminnan tavanomaiseen harjoittamiseen.
- 23 On täsmennettävä, että kun – kuten käsiteltävässä asiassa – poissaolo johtuu lennon suorittamiseen välttämättömän henkilöstön jäsenen odottamattomasta kuolemasta, joka on sattunut vähän ennen lennon lähtöä, tällainen tilanne, niin traaginen ja lopullinen kuin se onkin, ei oikeudellisesti eroa tilanteesta, jossa lentoa ei voida suorittaa sen vuoksi, että tällainen henkilöstön jäsen on sairastunut odottamatta vähän ennen lennon lähtöä. Niinpä juuri yhden tai useamman miehistön jäsenen poissaolo sairauden tai kuoleman vuoksi, vaikka tämä olisikin odottamatonta, eikä niinkään tämän poissaolon tarkka lääketieteellinen syy on liikenteenharjoittajan toiminnan tavanomaiseen harjoittamiseen liittyvä tapahtuma, joten viimeksi mainitun on varauduttava tällaisiin ennalta arvaamattomiin tapahtumiin miehistösuunnittelussa ja henkilöstönsä työaikojen suunnittelussa.
- 24 Myöskään se seikka, että tällainen odottamaton poissaolo tapahtui siitä huolimatta, että kyseinen miehistön jäsen oli läpäissyt sovellettavassa säännöstössä säädetyt säännölliset lääkärintarkastukset rajoituksitta, ei voi kyseenalaistaa tämän tuomion 22 kohdassa esitettyä päätelmää. Jokainen, myös säännönmukaiset lääkärintarkastukset läpäissyt henkilö, voi nimittäin milloin tahansa sairastua tai kuolla odottamatta.
- 25 Koska ensimmäinen tämän tuomion 18 kohdassa mainituista kahdesta kumulatiivisesta edellytyksestä ei täyty, toisen edellytyksen täyttymistä ei ole tarpeen selvittää.
- 26 Kolmessa pääasiassa esitettyyn samaan kysymykseen on kaiken edellä esitetyn perusteella vastattava, että asetuksen N:o 261/2004 5 artiklan 3 kohtaa on tulkittava siten, että lennon suorittamiseen välttämättömän miehistön jäsenen odottamaton poissaolo sairauden tai kuoleman vuoksi vähän ennen kyseisen lennon suunniteltua lähtöä ei kuulu kyseisessä säännöksessä tarkoitetun poikkeuksellisten olosuhteiden käsitteen alaan.

Oikeudenkäyntikulut

- 27 Pääasioiden asianosaisten osalta asioiden käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevien asioiden käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (kolmas jaosto) on ratkaissut asiat seuraavasti:

Matkustajille heidän lennolle pääsystä epäämisen sekä lentojen peruuttamisen tai pitkäaikaisen viivästymisen johdosta annettavaa korvausta ja apua koskevista yhteisistä säännöistä sekä asetuksen (ETY) N:o 295/91 kumoamisesta 11.2.2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 261/2004 5 artiklan 3 kohtaa

on tulkittava siten, että

lennon suorittamiseen välttämättömän miehistön jäsenen odottamaton poissaolo sairauden tai kuoleman vuoksi vähän ennen kyseisen lennon suunniteltua lähtöä ei kuulu kyseisessä säännöksessä tarkoitetun poikkeuksellisten olosuhteiden käsitteen alaan.

Allekirjoitukset